

УДК 130.32

Тетяна Павлова

ПОШУК ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ ГЕГЕЛЯ

У статті розглядаються питання абстрактного права, як початкового етапу розвитку правової ідентичності особи у філософії Гегеля. Особлива увага приділяється розвитку волі, яка на етапі абстрактного права виступає як суб'єктивна, але вже спрямована у своєму складному шляху на об'єктивізацію.

Ключові слова: ідентичність, абстрактне право, об'єктивний дух, розвиток.

Pavlova T. A search of legal identity of person is in the philosophical looks of Hegel

The matters of abstract law are examined, as the initial stage of development of legal identity of person in philosophy of Hegel. The special attention is spared to development of will which on the stage of abstract right comes forward as subjective, but already directed in the difficult way on objectivity.

Keywords: identity, abstract right, objective spirit, development.

Павлова Т. Поиск правовой идентичности личности в философских воззрениях Гегеля

В статье рассматриваются вопросы абстрактного права как начального этапа развития правовой идентичности личности в философии Гегеля. Особенное внимание уделяется развитию воли, которая на этапе абстрактного права выступает как субъективная, но уже направлена в своем сложном пути на объективацию.

Ключевые слова: идентичность, абстрактное право, оубъективный дух, развитие.

Правова проблематика виступає у гегелівській філософії як провідна. Поступовий розвиток права у контексті розвитку об'єктивного духу починається у нього з абстрактного права. В абстрактному праві людина стає особою – правовим суб'єктом, саме з цього моменту вона визначає себе як права особа, що належить до загального правового універсуму й ідентифікує себе з ним.

Закони природи є більш визначеними, детермінованими на відміну від правових настанов, тому правові закони можуть порушуватися, оскільки вони спрямовані на свідомість, волю особи, які обумовлені її свободою. На думку мислителя, необхідно розрізняти: 1) загальне право, право як право; 2) особливе право, яке стосується лише права окремої особи на окрему річ [2, с. 45]. Мова йде про те, що коли порушують загальне право, то таким чином особу не визнають як суб'єкта права взагалі, коли ж спір іде стосовно якоїсь конкретної речі, то може з'ясуватися, що вона дійсно їй не належить. У першому випадку заперечується взагалі те, що людина є правовою особою, – це випадки, що розглядаються кримінальним правом, у другому випадку правосуб'єктність особи взагалі визнається, але не визнається її право на якусь конкретну річ, – це випадки, що розглядаються цивільним правом [2, с. 46].

Масштаб і рівень відношення до права встановлює на думку мислителя і ту сферу права, у рамках якого такі питання повинні розглядатися. Кримінальне право і процес має справу з насиллям: над особою, над власністю особи і таке ін. Таке насилля з необхідністю повинне бути припинено. Особа, що вчиняє злочин, є представником людського роду, а значить істотою, що має розум, поведінка якої повинна відповідати загальному. Якщо ж таке насилля не припинити, воно виступає загрозою для всього загального. Злочинець постулює своїми діями закон, але закон не юридичний, а суб'єктивно-протиправний, який визнається лише ним. На противагу йому необхідно застосовувати загальний закон. Цивільне право займається з'ясуванням того, кому належить право, що є спірним, учасники процесу визнають право взагалі і з його допомогою намагаються вирішити приватний правовий конфлікт. Цивільне право і цивільний процес розглядає саме такі приватно-правові спори.

Для здійснення функцій по захисту прав необхідні спеціальні органи у державі, тільки тоді це буде покарання, а не самосуд, який є недопустимим і випадковим. Коли здійснюється помста, то пристрасть виходить на перший план, а право залишається десь позаду. Гегель зазначає, що справедливість, що здійснена як помста, і є, своєю чергою, новою образою, сприймається тільки як одиничний вчинок і відтворюється, таким чином, без примирення до нескінченності [2, с. 48].

Щодо розвитку волі, зазначає І. Ільїн, абстрактна воля розвивається таким же чином, як розвивалася душа і виростала свідомість. Вона приймає об'єкт, спрямовує себе у нього, стверджує себе у ньому, отримує через нього зовнішнє існування, споживає і засвоює його,

потім покидає його і, нарешті, обтяжена пануванням і змістом, повертається у себе вільною. Вона долає в об'єкті його дурну самотність, ізольованість, безцільність, випадковість і не натхненність; подолання цих якостей в об'єкті відповідає подолання суб'єктом у самому собі безпосередності, абстрактності, довільності, зовнішньої зверненості і розколотості: зовнішній процес вивільнення є, як завжди, його «іпсо» процес внутрішнього самозаглиблення [3, с. 319].

У абстрактному праві має місце як визнана лише один волі – суб'єктивна. Договір передбачає вже і існування іншого виду волі – волі інших, яка виражається у тому, що інший визнається як особа, власник, але така воля ще може порушуватися. Визнання волі іншого носить у договорі швидше характер збереження своєї приватної власності, у такому взаємному визнанні кожен володіє тим, що йому належить. У злочині є наявною вже не тільки воля іншого, але і загальна воля взагалі, хоча і перша, і друга нехтуються злочинцем, виступають об'єктом порушення.

Починаючи з абстрактного права, почався рух права до досягнення ним свого поняття. Почався він як зрушення, хоча на етапі абстрактного права ще не значне, суб'єктивної волі на тій підставі, що є якась інша воля, що є загальне. Абстрактне право – це все ще царина суб'єктивності, особливості і їх абсолютизації, але воно вже містить у собі потенцію визнання ще якоїсь іншої волі, окрім суб'єктивної. Для свідомості вже з'являється можливість визнання іншої волі. Абстрактне право не відповідає поняттю права, а виступає лише етапом його розвитку, наближенням до свого поняття.

Загальне вже згадується мислителем у розділі про абстрактне право, оскільки, коли здійснюється злочин, то він порушує не лише якесь певне визначене право, а і право взагалі. Загальне є регулятор суспільних відносин, правило, що містить у собі як принцип індивідуальні права і свободи і тому є універсальним. Саме до усвідомлення такого загального, як свого власного і направляється воля особи розвитку права. Але абстрактне право є лише потенція, вона показує лише можливість такого руху.

Розглядаючи абстрактне право, Гегель робить перехід від нього до моралі, як наступного етапу розвитку об'єктивного духу і просування волі від суб'єктивного до загального. У моралі особа виступає вже як така, що має внутрішні ціннісні переконання, які виступають як усвідомлений власний вибір, а не як зовнішній примус, ці моральні приписи особа може виконувати лише добровільно. У моралі особа має внутрішні моральні переконання, на які не поширюється дія держав-

них законів. Мораль – це сфера власних переконань, сфера свідомості і самосвідомості. Філософ зазначає, що у праві воля має своє наявне буття у зовнішньому; майбутнє, однак, є у тому, що воля повинна мати це наявне буття у самій собі, у внутрішньому [1, с. 153]. У моралі особа постає як вільна всередині, у суб’єктивній сфері, а не тільки щодо зовнішньої речі, як у абстрактному праві.

Шлях до правової ідентичності особи є складним і поступовим. Саме так його показує Гегель. І на першому, початковому етапі цього процесу людина усвідомлює себе як суб’єкт, що має власність, має права, має обов’язки перед іншими. І саме це усвідомлення робить її правовою людиною – особою. Тільки з моменту усвідомлення себе такою людина починає мислити відповідно до універсальних вимог права, набирає своєї активності розвиток правової свідомості, що виражається у правовій поведінці особи і відповідно формує правову реальність. Право залишається для особи чимось зовнішнім відносно неї до тих пір, поки не відбудеться її правова ідентифікація, поки право не займе у ціннісній ієрархії особи гідне місце.

Література:

1. Гегель Г. В. Ф. *Философия права*. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.
2. Гегель Г. В. Ф. *Философская пропедевтика // Работы разных лет: В двух томах*. – Т. 2. – М.: Мысль, 1973. – 630 с.
3. Ильин И. А. *Философия Гегеля как учение о конкретности Бога и человека: в 2 т.* / И. А. Ильин. – СПб. : Наука, 1994. – 541 с.
4. Керимов Д. А. *Философия права Гегеля и современность* / Ред. Д. А. Керимова. – М. : Наука, 1977. – 151 с.
5. Мотрошилова М. В. *Социально-исторические корни немецкой классической философии* / М. В. Мотрошилова. – М. : Наука, 1990. – 205 с.